

Ortaöğretim Düzeyinde Eğitim Gören Kız Öğrencilerde Sosyal Görünüş Kaygısı ile Beslenme Okuryazarlığı ve Yeme Tutumları Arasındaki İlişki

The Relationship Between Social Appearance Anxiety and Nutritional Literacy and Eating Attitudes in Secondary Education Female Students

Melike Çebi¹, Ali Ertekin^{*2}

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Klinik Araştırma Birimi, Samsun, Türkiye

²Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Veterinerlik Biyokimyası A.D., Samsun, Türkiye

Atf: Çebi M, Ertekin A. (2024). Ortaöğretim Düzeyinde Eğitim Gören Kız Öğrencilerde Sosyal Görünüş Kaygısı ile Beslenme Okuryazarlığı ve Yeme Tutumları Arasındaki İlişki. *Van Sağlık Bilimleri Dergisi*, 17(3),136-145.

ABSTRACT

Objective: This study was planned to examine the relationship between social appearance anxiety and nutritional literacy and eating attitudes in female secondary school students.

Material and Method: The study is a cross-sectional study. Relational screening model was used in the study. The research was conducted with 201 volunteer participants. The sample was formed in March 2023. Demographic Information Form, Eating Attitude Test (YTT-26), Social Appearance Anxiety Scale (SGKÖ), and Nutrition Literacy Scale for Adolescents (ABOÖ) were used for data collection.

Results: A significant difference ($p<0,05$) was found in SGKÖ total scores according to the grade levels of the participants. A significant difference was observed between YTT-26 Diet ($p<0,001$) and Oral Control ($p<0,001$) according to BKİ, and between YTT-26 Bulimia and Eating Obsession ($p<0,05$) according to grade level. A 16,3% decrease was observed in YTT-26 Bulimia and Obsession with Eating scores as age increased in adolescents. Significant differences ($p<0,05$) were observed between ABOÖ and Critical Nutrition Literacy scores according to BKİ groups and between ABOÖ and Functional Nutrition Literacy and Interactive Nutrition Literacy scores according to grade levels ($p<0,01$).

Conclusion: We believe that if healthy nutrition awareness is formed at an early age in adolescent female students, their eating attitudes will change positively.

Keywords: Adolescent schoolgirls, Eating attitude, Nutrition literacy, Social appearance anxiety

ÖZET

Giriş: Bu çalışma ortaöğretimde eğitim gören kız öğrencilerde sosyal görünüş kaygısı ile beslenme okuryazarlığı ve yeme tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek üzere planlandı.

Materyal ve Metot: Çalışma kesitsel bir çalışmadır. Çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanıldı. Araştırma 201 gönüllü katılımcı ile yapıldı. Örneklem Mart 2023 tarihinde oluşturuldu. Verilerin toplanmasında Demografik Bilgi Formu, Yeme Tutum Testi (YTT-26), Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği (SGKÖ) ve Adölesanlarda Beslenme Okuryazarlığı Ölçeği (ABOÖ) kullanıldı.

Bulgular: Katılımcıların sınıf düzeylerine göre SGKÖ toplam puanlarında anlamlı fark ($p<0,05$) bulundu. BKİ'ye göre YTT-26 Diyet ($p<0,001$) ve Oral Kontrol ($p<0,001$) arasında, sınıf düzeylerine göre YTT-26 Bulimia ve Yeme Takıntısı arasında ($p<0,05$) anlamlı fark gözlemlendi. Adölesanlarda yaş arttıkça YTT-26 Bulimia ve Yeme Takıntısı puanlarında %16,3'lük azalma gözlemlendi. BKİ gruplarına göre ABOÖ ve Kritik Beslenme Okuryazarlığı arasında ($p<0,05$) ve sınıf düzeylerine göre ABOÖ ile İşlevsel Beslenme Okuryazarlığı ve Etkileşimli Beslenme Okuryazarlığı puanları arasında anlamlı fark ($p<0,01$) gözlemlendi.

Sonuç: Akut gastroenterit olgularında, sonbahar mevsimindeki etkenlerin yaz ve kış aylarına göre oransal olarak farklılık gösterdiğini saptadık.

Anahtar kelimeler: Adölesan kız öğrenciler, Beslenme okuryazarlığı, Sosyal görünüş kaygısı, Yeme tutumu

* Sorumlu yazar: Ali Ertekin. E-mail: aertekin@omu.edu.tr

ORCIDS: Melike Çebi: 0009-0009-5165-4585, Ali Ertekin: 0000-0002-6299-9716

Geliş: 10.07.2025, Kabul: 24.12.2024 ve Basım: 30.12.2024

GİRİŞ

Beslenme, sağlık için belirleyici önemli bir unsur olarak görülmektedir (WHO, 2004). Beslenme; kişinin hayatını devam ettirmesi, sağlıklı olması ve büyümesi için zorunludur (Müftüoğlu, 2003). Sağlığın en önemli unsuru ise yeterli ve dengeli beslenmedir (Baysal ve ark., 2002). Tüm dünyada obezitenin görülme sıklığı giderek artmakta ve bu durum ciddi bir sağlık sorunu olarak görülmektedir. Obezite asıl yetişkin dönemde kendini belli etse bile başlangıcı çoğunlukla bebeklik ve adölesan döneme kadar uzanan bir sağlık sorunu olarak kanıtlanmıştır (Karnak, 2000).

Adölesan dönem, bireyin yaşamında sağlıklı beslenme tutum ve davranışının belirlendiği önemli bir dönemdir (Sebastian ve ark., 2009). Ergenlik dönemindeki yeme davranış biçimindeki faktörler; akran etkileri, yiyeceklere ulaşabilme, yiyecek tercih ve maliyetleri, ebeveyn taklidi, kişisel ve kültürel inançlar, kitle iletişim araçları ve beden görünümü olarak bilinmektedir. Bir grup olarak ergen bireyler; küçük çocuklara göre daha sık atıştırma, hızlı yiyecekler tüketme, öğün atlama, dışarda yemek yeme ve diyet (özellikle kız ergen bireyler) eğilimindedirler (Story ve Stang, 2005). Adölesan dönemde kız bireylerin beden imajından erkek bireylere göre daha fazla memnun olmadıkları bilinmektedir (Dion ve ark., 2015). Ergen bireyler kendilerini yaşlıları ile karşılaştırmaya çok yatkındırlar. Ayrıca başka bireylerin görünüşlerine veya nasıl göründükleri hakkında başkalarının ne düşündüklerine aşırı derecede önem vermektedirler (Sebastian ve ark., 2008). Sosyal görünüş kaygısının ergenlik ya da geç yetişkinlik dönemde ortaya çıktığı düşüncesi varsayılmaktadır (Burkovik, 2016).

Beslenme okuryazarlığı, kişinin sağlığını olumlu şekilde düzeltmek için temel beslenme bilgisine ulaşabilme, yorumlayabilme, anlayabilme ve uygulayabilme kapasitesidir (Carbone ve Zoellner, 2012). Erken yaşlarda bireye sağlıklı beslenme alışkanlığının kazandırılmasının büyük öneme sahip olmasının temel nedeni yetişkin dönemde kötü beslenme alışkanlığının değiştirilmesinin çok zor olmasından kaynaklanmaktadır (Astarlı, 2008). Adölesan dönemde, vücudun besin öğelerine ve enerji alımına duyduğu ihtiyaç diğer yaş dönemlerine kıyasla çok daha fazladır. Bunun için özellikle çocukluk ve adölesan çağı beslenmesi hakkında çocuklara, ailelere ve öğretmenlere eğitim verilmesi çok önemlidir (Balkış, 2011).

Bu çalışma, ortaöğretim eğitimi alan kız öğrencilerde sosyal görünüş kaygısının beslenme okuryazarlığı ve yeme tutumları üzerine olası etkisini irdelemek amacıyla planlandı.

MATERYAL ve METOT

Çalışmamız ortaöğretim düzeyinde eğitim gören kız öğrencilerde, sosyal görünüş kaygısı ile yeme tutumları ve beslenme okuryazarlığı arasındaki ilişkinin araştırılması amacıyla bir devlet lisesinde 2022/2023 eğitim öğretim dönemi bahar yarıyılında eğitim gören 15-19 yaş arası 201 kız öğrenci (Lise 1, 2, 3, 4) ile yürütüldü.

Çalışma öncesinde çalışmaya katılan kız öğrencilerden ve öğrencilerin velilerinden gönüllü onam formları okutulup imzalatıldı. Çalışma için anket uygulamaları sınıf ortamında araştırmacı gözetiminde katılımcılarla yüz yüze yapıldı.

Katılan öğrencilerle yapılan çalışmanın birinci bölümünde yaş, boy, kilo gibi demografik sorulardan oluşan anket uygulandı. İkinci bölümde Erguney Okumus ve Sertel Berk (2020) tarafından geliştirilen YTT-26 kullanıldı. Üçüncü bölümde Şahin ve Topkaya (2015) tarafından geliştirilen SGKÖ uygulandı. Dördüncü bölümde ise Bari (2012) tarafından geliştirilen ABOÖ kullanıldı. Ölçeğin Türkiye için geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Sonay Türkmen ve ark. (2017) tarafından yapıldı.

Çalışmada kesitsel tip ve ilişkisel tarama modeli kullanıldı. Bu model, iki ve daha fazla sayıdaki değişkenler arasında birlikte değişim olanağını ve bu değişimin derecesini belirlemeyi hedef alan bir araştırma modelidir (Karasar, 2014).

Araştırmanın evreni, hâlihazırda ortaöğretimde eğitim gören gönüllülük esası ile anket uygulanan 201 kişiden oluştu. Kişi sayısı power analiz sonucuna (etki büyüklüğü 0,233; hata olasılığı 0,05; güç 0,95) göre belirlendi.

Çalışmaya katılan 201 kişinin;

7'si 14 yaş, 51'i 15 yaş, 52'si 16 yaş, 49'u 17 yaş, 42'si 18 yaş; 28'i zayıf, 130'u normal kilolu, 43'ü hafif şişman katılımcılardan oluştu.

Bu çalışma gönüllülük esasına göre bir devlet lisesinde 2022/2023 eğitim öğretim dönemi bahar yarıyılında eğitim gören 15-19 yaş aralığında olan öğrencilerde Mart 2023 tarihinde uygulandı. Verilerin toplanması araştırmacı tarafından okulda yüz yüze ortamda yapıldı.

Gönüllü olarak çalışmaya iştirak eden ortaöğretim düzeyinde eğitim gören öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini ölçmek amacıyla araştırmacı tarafından kişisel bilgi formu hazırlandı. Çalışma konusu ile ilgili güncel literatürler taranarak form soruları hazırlandı. Bu formda katılımcıların yaş, sınıf, cinsiyet, kilo, boyu ile ilgili 5 soru yer aldı.

Yeme Tutum Testi (YTT-26)

Katılımcıların yeme tutumlarının değerlendirilmesinde YTT-26 testi kullanıldı. Bu form Garner ve Garfinkel (1979) tarafından

geliştirilmiş olan YTT-40'ın Garner et al., (1982) tarafından kısaltılması ile oluşan 26 soruluk kısa formudur. YTT-26 formunun Türkçe geçerlilik güvenilirliği Ergüney Okumuş ve Sertel Berk (2020) tarafından yapılmıştır.

Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği (SGKÖ)

Bireylerin sosyal görünüş kaygılarını değerlendirmek amacıyla SGKÖ Hart ve ark., (2008) tarafından geliştirilmiştir. Çalışmamızda Türkçe'ye uyarlaması yapılan SGKÖ kullanıldı. Ölçeğin adölesan bireylerde geçerlilik ve güvenilirliği Şahin ve Topkaya (2015) tarafından tekrar incelenmiştir.

Adölesanlarda Beslenme Okuryazarlığı Ölçeği (ABOÖ)

Bireylerin beslenme okuryazarlığını değerlendirmek amacıyla Türkçe'ye uyarlaması yapılan ABOÖ kullanıldı. Ölçek Bari (2012) tarafından geliştirilmiştir. Türkiye uyarlaması Sonay Türkmen ve ark., (2017) tarafından yapılmıştır.

İstatistiksel Yöntem ve Analizler

Kategorik değişkenlerin değerlendirmesinde istatistikler frekans ve yüzde olarak sunuldu, nümerik değişkenlerin kontrolünde Shapiro-Wilk Testi kullanıldı, nümerik değişkenler normal dağılım olanlarda ortalama standart sapma (σ), normal dağılım olmayanlarda medyan (min-max) olarak verildi.

Normal dağılım göstermeyen verilerin karşılaştırılmasında Mann-Whitney U Testi, normal dağılım gösterenlerde Tek Yönlü ANOVA Testi, normal dağılım göstermeyen ikiden fazla grup karşılaştırılmasında Kruskal-Wallis H Testi kullanıldı. Sonuçlar medyanların yan tarafında harf olarak gösterildi.

Ölçekler arasındaki ilişkiler normal dağılımı olmayan değerler için Spearman's Sıra Farkları

Korelasyon Katsayısı ile belirlendi. Korelasyon katsayıları <0,2 çok zayıf, 0,2-0,4 arası zayıf, 0,4-0,6 arası orta derecede, 0,6-0,8 arası yüksek derecede, 0,8> çok yüksek derece korelasyon kriteri şeklinde değerlendirildi. P değerlerinin $p<0,05$, $p<0,01$, $p<0,001$ olması anlamlı kabul edildi, hipotezler çift yönlü olarak kuruldu. Analizlerde SPSS v26 (IBM Inc., Chicago, IL, USA) programı kullanıldı (Choi ve ark., 2010).

BULGULAR

Çalışmaya katılan adölesanların yaş, BKİ ve sınıf düzeyi bulgularının tanımlayıcı istatistikleri Tablo 1'de verildi.

Tablo 1. Adölesanların yaş, BKİ ve sınıf düzeyi bulgularının tanımlayıcı istatistikleri

Yaş Grup	n	%
14 yaş	7	3,4
15 yaş	51	25,4
16 yaş	52	25,9
17 yaş	49	24,4
18 yaş	42	20,9
Yaş (yıl) ($\bar{X} \pm SS$)	16,34 $\pm$ 1,17	
BKİ Grup		
Zayıf	28	13,9
Normal Kilolu	130	64,7
Hafif Şişman	43	21,4
BKİ (kg/m ²) ($\bar{X} \pm SS$)	21,96 $\pm$ 3,90	
Sınıf Düzeyi		
9. Sınıf	59	29,3
10. Sınıf	58	28,9
11. Sınıf	48	23,9
12. Sınıf	36	17,9

Tablo 2. Adölesanların BKİ gruplarına göre SGKÖ toplam puanlarının karşılaştırılması

BKİ Grup	$\bar{X} \pm SS$	Medyan (min-max)	H	p
Zayıf	39,00 $\pm$ 14,73	40,5 (18-79)		
SGKÖ Toplam	37,47 $\pm$ 14,51	35 (17-79)	1,429	0,489
Hafif Şişman	40,19 $\pm$ 14,58	42 (16-76)		

H: Kruskal-Wallis H Testi

Adölesanların BKİ gruplarına göre SGKÖ toplam puanlarının karşılaştırıldığında istatistiksel

olarak anlamlı fark olmadığı ($p>0,05$) bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 3. Adölesanların sınıf düzeylerine göre SGKÖ toplam puanlarının karşılaştırılması

	Sınıf Düzeyi	$\bar{X} \pm SS$	Medyan (min-max)	H	p
SGKÖ Toplam	9. Sınıf	40,83±14,43	42 ^b (18-76)	10,219	0,017*
	10. Sınıf	39,78±16,38	39 ^{ab} (17-79)		
	11. Sınıf	32,25±9,19	31 ^a (16-50)		
	12. Sınıf	39,64±15,62	36 ^{ab} (20-76)		

H: Kruskal-Wallis H Testi. *p<0,05.a, b: Ortak harfe sahip olmayan medyanlar arasındaki fark anlamlıdır (p<0,05)

Sınıf düzeylerine göre SGKÖ toplam puanlarının incelenmesinde istatistik anlamda fark olduğu bulunmuştur (p<0,05) (Tablo 3).

Tablo 4. Adölesanların yeme tutum bozukluğu durumlarına göre SGKÖ toplam puanlarının karşılaştırılması

	Yeme Tutum Bozukluğu Durumu	$\bar{X} \pm SS$	Medyan (min-max)	U	p
SGKÖ Toplam	Yeme Tutum Bozukluğu Yok	37,10±13,86	35 (16-79)	3521,5	0,094
	Yeme Tutum Bozukluğu Var	41,12±15,82	42 (18-76)		

U: Mann-Whitney U Testi

Yeme tutum bozukluğu durumlarına göre SGKÖ toplam puanlarının karşılaştırılmasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı (p>0,05) gözlenmiştir (Tablo 4).

Tablo 5. Adölesanların BKİ gruplarına göre YTT-26 alt faktör ve toplam puanlarının karşılaştırılması

	BKİ Grup	$\bar{X} \pm SS$	Medyan (min-max)	H	p
Diyet	Zayıf	5,21±5,83	3 ^a (0-21)	16,154	<0,001***
	Normal Kilolu	8,02±5,99	6.5 ^{ab} (0-31)		
	Hafif Şişman	9.93±5.99	9 ^b (2-24)		
Bulimiya ve Yeme Takıntısı	Zayıf	2.36±3.49	0.5 (0-12)	1,999	0,368
	Normal Kilolu	3.18±3.36	3 (0-12)		
	Hafif Şişman	3.23±3.78	2 (0-13)		
Oral Kontrol	Zayıf	7.43±4.50	6.5 ^b (0-15)	19,882	<0,001***
	Normal Kilolu	4.45±3.94	3.5 ^{ab} (0-15)		
	Hafif Şişman	2.74±2.32	3 ^a (0-11)		
YTT-26 Toplam	Zayıf	15.00±8.44	14.5 (2-35)	0,022	0,989
	Normal Kilolu	15.66±9.97	14 (0-49)		
	Hafif Şişman	15.91±9.84	14 (3-48)		

H: Kruskal-Wallis H Testi. ***p<0,001. a, b: Ortak harfe sahip olmayan medyanlar arasındaki fark anlamlıdır (p<0,05)

BKİ gruplarına göre YTT-26 alt faktör ve toplam puanlarının karşılaştırması incelendiğinde, ölçeğin “Diyet” alt faktör puanları arasında (p<0,001) ve “Oral Kontrol” alt faktör puanları arasında (p<0,001) istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu, diğer tüm alt faktör ve “YTT-26 Toplam” puanlarında anlamlı fark olmadığı (p>0,05) saptanmıştır (Tablo 5).

Tablo 6. Adölesanların sınıf düzeylerine göre YTT-26 alt faktör ve toplam puanlarının karşılaştırılması

	Sınıf Düzeyi	$\bar{X} \pm SS$	Medyan (min-max)	H	P
Diyet	9. Sınıf	8,88±7,01	8 (0-31)	3,826	0,281
	10. Sınıf	7,98±6,17	6 (0-28)		
	11. Sınıf	6,65±5,18	5 (0-21)		
	12. Sınıf	8,61±5,37	7 (0-20)		
Bulimiya ve Yeme Takıntısı	9. Sınıf	3,98±3,92	3 ^b (0-13)	8,378	0,039*
	10. Sınıf	2,79±2,98	2 ^{ab} (0-12)		
	11. Sınıf	3,15±3,43	2,5 ^{ab} (0-12)		
	12. Sınıf	1,97±3,18	1 ^a (0-12)		
Oral Kontrol	9. Sınıf	4,59±3,97	4 (0-15)	0,175	0,982
	10. Sınıf	4,34±3,63	4 (0-14)		
	11. Sınıf	4,33±4,00	4 (0-15)		
	12. Sınıf	4,83±4,56	4,5 (0-15)		
YTT-26 Toplam	9. Sınıf	17,46±11,41	15 (1-49)	2,235	0,525
	10. Sınıf	15,12±9,16	12 (3-43)		
	11. Sınıf	14,12±8,99	12,5 (1-32)		
	12. Sınıf	15,42±8,23	16 (0-34)		

H: Kruskal-Wallis H Testi. *p<0,05. a, b: Ortak harfe sahip olmayan medyanlar arasındaki fark anlamlıdır (p<0,05)

Sınıf düzeylerine göre YTT-26 alt faktör ve toplam puanlarının karşılaştırmasında ölçeğin “Bulimia ve Yeme Takıntısı” alt faktör puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu (p<0,05), diğer tüm alt faktör ve “YTT-26 Toplam” puanlarında anlamlı fark olmadığı (p>0,05) bulunmuştur (Tablo 6).

Tablo 7. Adölesanların BKİ gruplarına göre ABOÖ alt faktör ve toplam puanlarının karşılaştırılması

	BKİ Grup	$\bar{X} \pm SS$	Medyan (min-max)	F-H	P
İşlevsel Beslenme Okuryazarlığı	Zayıf	22,82±7,08	23,5 (7-35)	H=0,622	0,733
	Normal Kilolu	24,13±6,03	24 (7-35)		
	Hafif Şişman	23,86±6,52	24 (7-35)		
Etkileşimli Beslenme Okuryazarlığı	Zayıf	16,39±7,60	15 (6-48)	H=5,427	0,066
	Normal Kilolu	14,93±4,85	16 (6-26)		
	Hafif Şişman	16,86±4,13	17 (8-24)		
Kritik Beslenme Okuryazarlığı	Zayıf	22,50±6,90	22,5 ^a (9-37)	H=6,988	0,030*
	Normal Kilolu	23,98±8,70	25,5 ^{ab} (9-45)		
	Hafif Şişman	26,91±6,95	28 ^b (9-41)		
ABOÖ Toplam	Zayıf	61,71±12,00	61,5 (40-97)	F=2,905	0,057
	Normal Kilolu	63,04±11,94	63 (35-92)		
	Hafif Şişman	67,63±11,87	70 (43-96)		

F: Tek Yönlü ANOVA Testi; H: Kruskal-Wallis H Testi. *p<0,05. a, b: Ortak harfe sahip olmayan medyanlar arasındaki fark anlamlıdır (p<0,05)

BKİ gruplarına göre ABOÖ alt faktör ve toplam puanlarının karşılaştırması incelendiğinde, ölçeğin “Kritik Beslenme Okuryazarlığı” alt faktör puanları arasında istatistiksel olarak

anlamli fark olduğu (p<0,05), diğer tüm alt faktör ve “ABOÖ Toplam” puanlarında anlamli fark olmadığı (p>0,05) gözlenmiştir (Tablo 7).

Tablo 8. Adölesanların sınıf düzeylerine göre ABOÖ alt faktör ve toplam puanlarının karşılaştırılması

	Sınıf Düzeyi	$\bar{X} \pm SS$	Medyan (min-max)	H	p
İşlevsel Beslenme Okuryazarlığı	9. Sınıf	21,02±6,31	21 ^a (7-33)	22,267	<0,001***
	10. Sınıf	25,17±6,84	25 ^{ab} (9-35)		
	11. Sınıf	23,75±4,57	23,5 ^{ab} (13-35)		
	12. Sınıf	26,72±5,46	26 ^b (14-35)		
Etkileşimli Beslenme Okuryazarlığı	9. Sınıf	17,00±6,05	17 ^b (6-48)	12,326	0,006**
	10. Sınıf	15,02±4,41	15 ^{ab} (6-22)		
	11. Sınıf	16,29±4,21	16,5 ^{ab} (8-24)		
	12. Sınıf	13,03±5,36	12 ^a (6-22)		
Kritik Beslenme Okuryazarlığı	9. Sınıf	24,41±6,50	26 (9-36)	6,283	0,099
	10. Sınıf	22,50±8,49	24 (9-45)		
	11. Sınıf	27,06±6,84	27 (13-45)		
	12. Sınıf	23,89±10,88	27 (9-41)		
ABOÖ Toplam	9. Sınıf	62,42±12,11	63 (35-97)	5,050	0,168
	10. Sınıf	62,69±11,81	63 (38-96)		
	11. Sınıf	67,10±10,89	67 (40-95)		
	12. Sınıf	63,64±13,38	63 (40-91)		

H: Kruskal-Wallis H Testi. **p<0,01; ***p<0,001. a, b: Ortak harfe sahip olmayan medyanlar arasındaki fark anlamlidir (p<0,05)

Sınıf düzeylerine göre ABOÖ alt faktör ve toplam puanlarının karşılaştırmasında ölçeğin “İşlevsel Beslenme Okuryazarlığı” alt faktör puanları arasında (p<0,001) ve “Etkileşimli Beslenme Okuryazarlığı” alt faktör puanları arasında

(p<0,01) istatistiksel olarak anlamli fark olduğu, diğer tüm alt faktör ve “ABOÖ Toplam” puanlarında anlamli fark olmadığı (p>0,05) bulunmuştur (Tablo 8).

Tablo 9. Adölesanların yaşları ve BKİ değerleri ile ABOÖ alt faktör ve toplam puanları arasındaki korelasyon katsayıları

	Yaş (yıl)		BKİ (kg/m ²)	
	s	p	s	p
İşlevsel Beslenme Okuryazarlığı	0,283	<0,001***	0,117	0,099
Etkileşimli Beslenme Okuryazarlığı	-0,149	0,035*	0,092	0,193
Kritik Beslenme Okuryazarlığı	0,080	0,257	0,090	0,204
ABOÖ Toplam	0,124	0,079	0,124	0,080

s: Spearman’s Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı. *p<0,05; ***p<0,001

Adölesanların yaşları ile ABOÖ’nün “İşlevsel Beslenme Okuryazarlığı” alt faktör puanları arasında anlamli pozitif çok zayıf (p<0,001) ve “Etkileşimli Beslenme Okuryazarlığı” alt faktör puanları arasında anlamli negatif çok zayıf (p<0,05) korelasyon olduğu bulunmuştur.

Adölesanların yaşları arttıkça ABOÖ’nün “İşlevsel Beslenme Okuryazarlığı” alt faktör puanlarında %28,3’lük artma ve “Etkileşimli Beslenme Okuryazarlığı” alt faktör puanlarında %14,9’luk azalma olduğu bulunmuştur (Tablo 9).

Tablo 10. Adölesanların SGKÖ toplam puanları ile YTT-26 ve ABOÖ alt faktör ve toplam puanları arasındaki korelasyon katsayıları

	SGKÖ Toplam	
	s	p
Diyet	0,182	0,010*
Bulimiya ve Yeme Takıntısı	0,071	0,318
Oral Kontrol	0,009	0,904
YTT-26 Toplam	0,184	0,009**
İşlevsel Beslenme Okuryazarlığı	-0,291	<0,001***
Etkileşimli Beslenme Okuryazarlığı	-0,073	0,302
Kritik Beslenme Okuryazarlığı	0,061	0,393
ABOÖ Toplam	-0,136	0,055

s: Spearman's Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı. *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

Adölesanların SGKÖ toplam puanları ile YTT-26'nın "Diyet" alt faktör puanları arasında anlamlı pozitif çok zayıf (p<0,05), "YTT-26 Toplam" puanları arasında anlamlı pozitif çok zayıf (p<0,01) ve ABOÖ'nün "İşlevsel Beslenme Okuryazarlığı" alt faktör puanları arasında anlamlı negatif zayıf (p<0,001) korelasyon olduğu bulunmuştur. Adölesanların SGKÖ toplam puanları arttıkça YTT-26'nın "Diyet" alt faktör puanlarında %18,2'lik artma, "YTT-26 Toplam" puanlarında %18,4'lük artma ve ABOÖ'nün "İşlevsel Beslenme Okuryazarlığı" alt faktör puanlarında %29,1'lik azalma olduğu bulunmuştur (Tablo 10).

TARTIŞMA

Yapılan bu çalışma 201 ortaöğretim düzeyinde eğitim gören kız öğrenciler üzerinde yürütülmüştür. Bu çalışmadaki ana amaç ortaöğretim eğitimi alan kız öğrencilerde sosyal görünüş kaygısının beslenme okuryazarlığı ve yeme tutumları üzerine etkisinin araştırılması ve literatürde eksik olan konuların giderilmesine yöneliktir.

Araştırmada ortaöğretim düzeyinde eğitim gören kız öğrencilerin SGKÖ puanlarında, BKİ gruplarına ve Yeme Tutum Bozukluğu Durumlarına Göre fark olmadığı, sınıf düzeylerine göre karşılaştırıldığında istatistiki düzeyde anlamlı fark olduğu görülmüştür (Tablo 2, 3, 4). Hamurcu ve ark. (2015), obez kadınların düşük beden algısı ile BKİ değerleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ve bireyin negatif beden algısının mevcut ağırlığından ziyade beyinde algıladığı beden ağırlığıyla ilişkili olduğunu bildirmiştir. Barker ve ark. (2000) bireyin bedeninden memnun olmamasıyla vücut BKİ'si arasında kesin bir ilişkisinin olduğunu ve bireyin BKİ'si arttıkça bedeninden memnuniyetsiz olma oranının da arttığını bildirmişler. Uskun ve Şaraplı (2013) tarafından yapılan lise öğrencilerini kapsayan bir çalışmada, olumlu beden algısı en az olan

grubun BKİ'si en yüksek olan grup olduğu bildirilmiştir. Aynı makalede yeme tutumu ve beden algısı arasında pozitif korelasyon bulunduğu ayrıca belirtilmiştir. Yüceant (2013) sosyal görünüş kaygısının sınıf değişkenine göre farklılaşma yapmadığını, çalışmaya katılan adölesan bireylerin yeme tutum bozuklukları puanlarına bakıldığında istatistiki açıdan fark görülmediğini belirtmişlerdir.

Araştırmamızda katılımcıların YTT-26 puanları incelendiğinde, çalışmaya katılan adölesan bireylerin %71,1'in de (143 kişi) yeme tutum bozukluğunun olmadığı, %28,9'unda (58 kişi) yeme tutum bozukluğunun olduğu görülmüştür. Thomas ve ark. (2002) tarafından obezitenin yeme bozukluğu etiolojisinde yer aldığını bildirilmiştir. Öksüz (2012) ve Ulaş ve ark. (2013) adölesan bireylerde sıklıkla görülen yeme bozukluğunun güzellik ölçütü olarak zayıflığın kabul edilmesi, olumsuz beden algısı ve yanlış yeme tutumundan kaynaklandığını bildirmişlerdir. Büyük ve Duman (2014) 174 lise öğrencisini kapsayan bir çalışmada yeme bozukluğu riski görülme oranını %8,0 olarak bulmuşlardır.

Çalışmaya katılan adölesan bireyler BKİ gruplarına göre karşılaştırıldığında "Diyet" ve "Oral Kontrol" alt faktör puanları arasında istatistiki açıdan anlamlı farkın olduğu, diğer bütün alt faktörlerde ve YTT-26 Toplam puanlarda anlam olmadığı görülmüştür (Tablo 5). Forman- Hoffman (2004) adölesan bireyler üzerinde yürüttükleri bir çalışmada, yeme bozukluğu görülme riskinin obez öğrencilere kıyasla zayıf öğrencilerde daha fazla olduğu bildirilmiştir. Lise öğrencilerinde yapılan çalışmalarda, olumsuz beden algısı durumu düzeldikçe yeme tutumunda da olumlu yönde düzelmelerin olduğu gözlenmiştir (Erol ve ark., 2002; Çelik ve ark., 2016). Arnik Çelik (2009) BKİ ile yeme bozukluğu riski arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır.

Çalışmaya katılan adölesan bireylerin sınıf düzeylerine göre YTT-26 alt faktör ve toplam puanları karşılaştırmasında Bulimiya ve Yeme Takıntısı alt faktör puanları arasındaki fark anlamlı olduğu, diğer bütün alt faktörlerde ve YTT-26 Toplam puanlarda farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır (Tablo 6). Adölesan bireylerin yaşları ilerledikçe YTT-26'nın Bulimiya ve Yeme Takıntısı alt faktör puanlarında %16,3'lük azalma olduğu, adölesan bireylerin BKİ değerleri arttıkça YTT-26'nın Diyet alt faktör puanlarında %32,9'luk artma ve "Oral Kontrol" alt faktör puanlarında %33,8'lik azalma olduğu gözlenmiştir. Sharon ve Sohailla (2004) çalışmaya katılan adölesan bireylerin %61,0'inin beden görüntüsünden memnun olmadığını ve daha zayıf olmak istediklerini belirtmişlerdir. Erten (2006) de benzer şekilde çalışmasına katılan katılımcıların %56,0'sının beden görünümünden memnun olmadıklarını ve %89,0'unun zayıf olmak için kilo vermek istediklerini bildirmiştir. Yapılan bir araştırmada, BKİ'si normal olan bireylerin yeme tutum ve davranışlarının normal olduğundan, BKİ'si yüksek olan bireylerin ise yeme tutum ve davranışlarının normal olmadığından bahsedilmiştir (Demir, 2006). Bu durumda BKİ'si yüksek olan bireylerin beslenme tutumlarının düzensiz ve yeme tutumlarının bozuk olması nedeniyle bu tip bireylerin kilo alma eğilimde olmaları kaçınılmazdır.

Araştırmamızda adölesan öğrencilerin ABOÖ puanları incelendiğinde, çalışmaya katılan adölesan bireylerin yeme tutum bozukluğu durumlarına göre ABOÖ puanlarında anlamlı fark olmadığı gözlenmiştir (Tablo 7). Gümüş ve Yardımcı (2020) yürüttükleri bir çalışmada; adölesan bireylerin %47,2'sinin yeme tutumlarının risk düzeyinde olduğunu gözlemişlerdir.

Çalışmamıza katılan adölesan bireylerin yaşları ilerledikçe ABOÖ'nün "İşlevsel Beslenme Okuryazarlığı" alt faktör puanlarında %28,3'lük artış ve "Etkileşimli Beslenme Okuryazarlığı" alt faktör puanlarında %14,9'luk azalma olduğu saptanmıştır (Tablo 8). Yapılan bazı çalışmalarda bireylerin yaşları arttıkça sağlık okuryazarlığı seviyesinin azaldığı görülmüştür (Akbolat ve ark., 2016; Berens ve ark., 2016; Bayık ve Çimen, 2017). Dinçer ve Kurşun (2016) bireylerin yaşları ve sağlık okuryazarlığı durumları arasında istatistikî açıdan anlamlı bir ilişki bulamamışlardır. Turconi ve ark. (2008) yeme davranışları açısından değerlendirdikleri lise öğrencilerinin %66,8'inin yeterli ve dengeli beslenme konusunda bilgilerinin oldukları ve

bu bilgiyi daha fazla radyo-televizyon ve öğretmenleri aracılığıyla sağladıklarını gözlemişlerdir. Thomas ve ark. (2002) yürüttükleri bir çalışmada, sağlık okuryazarlığı puanlarının BKİ değerlerine göre değişiklik göstermediğini saptamışlardır. Doğan (2017) adölesan öğrenciler üzerinde yürüttüğü bir çalışmada, düzenli beslenme eğitimi verilmeyen grupta zaman içinde beslenme bilgilerinde azalma olurken, beslenme eğitimi verildikten sonra beslenme alışkanlıklarının olumlu yönde değiştiği ve beslenme eğitimi öncesine kıyasla eğitim sonrası bilgi puanlarının anlamlı şekilde arttığını gözlemişlerdir.

Adölesanların yaşları ile ABOÖ'nün "İşlevsel Beslenme Okuryazarlığı" arasında anlamlı pozitif ($p<0,001$) ve "Etkileşimli Beslenme Okuryazarlığı" arasında anlamlı negatif ($p<0,05$) korelasyon, SGKÖ toplam puanları ile YTT-26 "Diyet" puanları arasında anlamlı pozitif ($p<0,05$) ve "YTT-26 Toplam" puanları arasında anlamlı pozitif ($p<0,01$) korelasyon, ABOÖ'nün "İşlevsel Beslenme Okuryazarlığı" alt faktör puanları arasında ise anlamlı negatif ($p<0,001$) korelasyon gözlenmiştir (Tablo 9, 10).

Sonuç olarak, adölesan kız öğrencilerde erken yaşta sağlıklı beslenme farkındalıklarının oluşması halinde yeme tutumlarının olumlu yönde değişeceği kanaatindeyiz.

Not: Çebi M ve Ertekin A. (2023). Ortaöğretim Düzeyinde Eğitim Gören Kız Öğrencilerde Sosyal Görünüş Kaygısı İle Beslenme Okuryazarlığı ve Yeme Tutumları Arasındaki İlişki, 2. Uluslararası Geleneksel Gıdalar ve Sürdürülebilir Beslenme Sempozyumu, 5/6 Ekim 2023, Mersin.

Melike ÇEBİ tarafından sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Çıkar Çatışması: Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Etik Onay: Çalışmanın yapılabilmesi için OMÜ Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan Etik Kurul İzni (OMU KAİK 2022/585 sayılı karar), İl Millî Eğitim Müdürlüğünden Araştırma İzni (Samsun Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü E-67180656-604.01.01-72576863 sayılı yazı) ve Okul yönetiminden Araştırma Uygulama İzni alındı.

KAYNAKLAR

- Akbolat M, Kahraman G, Erigüç G, Sağlam H. (2016). Sağlık okuryazarlığı hasta- hekim ilişkisini etkiler mi? *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 15(4), 354-362.
- Arnik Çelik M. (2009). Bir üniversite kampüsündeki öğrencilerin yeme yutum ve

- davranışlarının değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Astarlı Ö (2008). Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi 1. ve 5. Sınıf Öğrencilerinde Beslenme Bilgi Düzeylerinin ve Beslenme Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İstanbul.
- Balkış M (2011). Lise Öğrencilerinin Beslenme Alışkanlıkları, Probiyotik Süt Ürünleri Tüketim Sıklıkları ve Bilgilerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Çocuk gelişimi ve Ev Yönetimi Anabilim Dalı, Beslenme Eğitimi Bilim Dalı, Konya.
- Bari N (2012). Nutrition Literacy Status of Adolescent Students in Kampala District. Master Thesis, Oslo and Akershus University College, Norveç.
- Barker M., Robinson S., Wilman C. and Barker DJ. (2000). Behaviour, body composition and diet in adolescent girls. *Appetite*, 35(2), 70-161.
- Bayık-Temel A, Çimen Z. (2017). Kronik hastalığı olan yaşlı bireylerde sağlık okuryazarlığı, sağlık algısı ve ilişkili faktörler. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 33(3), 105-125.
- Baysal A, Aksoy M, Bozkurt N, Merdol T, Pekcan G Keçecioğlu ve ark. (2002). Diyet El Kitabı. Hatipoğlu, Ankara.
- Berens E, Vogt D, Messer M, Hurrelmann K, Schaeffer, D. (2016). Health literacy among different age groups in Germany: results of a cross-sectional survey. *BMC Public Health*, 16(1), 1151.
- Burkovik Y (2016). Sosyal Fobi, Görünen ve Görünmeyen Yüzleri. Timaş Yayınları, İstanbul.
- Büyük E, Duman G. (2014). Farklı okullarda okuyan lise öğrencilerinin yeme tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi. *Journal of Pediatric Research*, 1, 7-212.
- Carbone E, Zoellner J. (2012). Nutrition and health literacy: A systematic review to inform nutrition research and practice. *Journal of the Academy of Nutrition and Dietetics*, 112(2), 254-265.
- Choi J, Peters M, Mueller R. (2010). Correlational analysis of ordinal data: from Pearson's r to Bayesian polychoric correlation. *Asia Pacific Education Review*, 11(4), 459-466.
- Çelik S, Yoldaşcan E, Okyay R, Özenli, Y. (2016). Kadın üniversite öğrencilerinde yeme bozukluğunun yaygınlığı ve etkileyen etkenler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17, 42-50.
- Demir B. (2006). Liseye Devam Eden Kız Öğrencilerin Beslenme Alışkanlıkları Ve Beden Algısını Etkileyen Etmenler. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Dincer A, Kursun S. (2016). The determination of health literacy levels of university students. *Journal of Continuing Medical Education*, 26(1), 20-26.
- Dion J, Blackburn ME, Auclair J, Laberge L, Veillette S, Gaudreault M. (2015) Development and aetiology of body dissatisfaction in adolescent boys and girls. *International Journal of Adolescence and Youth*, 20(2), 151-166.
- Doğan L. (2017). Adölesanlarda Beslenme Eğitimi: Akdeniz Diyeti Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Erguney Okumus FE, Sertel Berk HO. (2020). Yeme Tutum Testi kısa formunun (YTT-26) üniversite örnekleminde Türkçeye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi. *Psikoloji Çalışmaları-Studies in Psychology*. <https://doi.org/10.26650/SP2019-0039>
- Erol A, Toprak G, Yazıcı, F. (2002). Üniversite öğrencisi kadınlarda yeme bozukluğu ve genel psikolojik belirtileri yordayan etkenler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13, 48-57.
- Erten M. (2006). Adıyaman İlinde Eğitim Gören Üniversite Öğrencilerinin Beslenme Bilgilerinin ve Alışkanlıklarının Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Forman- Hoffman V. (2004). High prevalence of abnormal eating and weight control practices among U.S. High-School Students. *Eating Behaviors*, 5, 36-325.
- Garner D, Garfinkel P. (1979). The Eating Attitudes Test: An index of the symptoms of anorexia nervosa. *Psychological Medicine*, 273-279.
- Garner D, Olmsted M, Bohr Y, Garfinkel P. (1982). The eating attitudes test: psychometric features and clinical correlates. *Psychological Medicine*, 12(4), 871-878.

- Gümüş B, Yardımcı H. (2020). Erken ve orta adölesan dönemdeki bireylerin ana öğün tüketim durumları ve yeme tutumları. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, Doi: 10.46971/ausbid.701023.
- Hamurcu P, Öner C, Telatar B, Yeşildağ Ş. (2015). Obezitenin benlik saygısı ve beden algısı üzerine etkisi. *Türk Aile Hek Dergisi*, 19(3), 122-128.
- Hart T, Flora D, Palyo S, Fresco D, Holle C, Heimberg, R. (2008). Development and examination of the social appearance anxiety scale. *Assessment*, 15:48-59.
- Karasar N (2014). Bilimsel Araştırma Yöntemi. (26. Baskı), Ankara, Ankara Nobel Yayınevi.
- Karnak İ. (2000). Obezite tedavisinde cerrahinin yeri. *Katkı Pediatri Dergisi*, 554-573.
- Müftüoğlu O (2003). Yaşasın Hayat. Doğan Kitapçılık, İstanbul.
- Öksüz Y. (2012). Üniversite öğrencilerinin özerklik düzeyleri ile vücut algıları arasındaki ilişki. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 69-77.
- Sebastian C, Burnett S, Blakemore S. (2008). Development of the self-concept during adolescence. *Trends in Cognitive Sciences*, 441-446.
- Sebastian R, Enns C, Goldman J. (2009). Adolescent and mypyramid: associations between fast-food consumption and lower likelihood of meeting recommendations. *Journal of American Diet Association*, 226-235.
- Sharon H, Sohailla D. (2004). A preliminary survey of dieting, body dissatisfaction, and eating problems among high school cheerleaders. *The Journal of School Health*, 74(3), 85-91.
- Sonay Türkmen A, Kalkan İ, Filiz E. (2017). Adölesan Beslenme Okuryazarlığı Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası Hakemli Beslenme Araştırmaları Dergisi*, 1-16.
- Story M, Stang J. (2005). Understanding adolescent eating behaviors. In *Guidelines for Adolescent Nutrition Services*. MN: Center for Leadership, Education and Training in Maternal and Child Nutrition. University of Minnesota. Division of Epidemiology and Community Health, School of Public Health, 9-19.
- Şahin E, Topkaya N. (2015). Factor structure of the Social Appearance Anxiety Scale in Turkish early adolescents. *Universal Journal of Educational Research*, 3(8), 513-519.
- Thomas C, James A, Bachmann M. (2002). Eating attitudes in english secondary school students: influences of ethnicity, gender, mood and social class. *International Journal of Eating Disorders*, 31, 6-92.
- Turconi G, Guarcello M, Maccarini L, Cignoli F, Setti S, Bazzano R, et al. (2008). Nutritional and food safety knowledge and beliefs in an adolescent Italian population. Eating habits and behaviors, physical activity. *Journal of American College Nutrition*, 27(1), 31-43.
- Ulaş B, Uncu F, Üner S. (2013). Sağlık yükseköğretiminde olası yeme bozukluğu sıklığı ve etkileyen faktörler. *İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2, 15-22.
- Uskun E, Şaraplı A. (2013). Lise öğrencilerinin beden algıları ile yeme tutumları arasındaki ilişki. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 12(5), 519-528.
- WHO. (2004). World Health Organization: Global Strategy on Diet, Physical Activity And Health Assembly. 1-18.
- Yüceant M. (2013). Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Sosyal Görünüş Kaygı Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi, Aksaray.